

Het Atelier van Aloïs De Beule in Nederpolder Gent. Deze foto verscheen in nr. 213 (1898) van 'La Revue Mame', een Frans weekblad, bij het artikel 'Les écoles Saint-Luc en Belgique'. (Collectie Archief Museum Zeels erfgoed)

VII

Een thuis voor een vergeten beeldhouwer

De Aloïs De Beule-collectie in Museum Zeels Erfgoed

François De Geest

Aloïs De Beule is een naam die niet meteen veel belletjes doet rinkelen. Hij was nochtans een veelgevraagd en gewaardeerd beeldhouwer in zijn tijd, leidde een bloeiend atelier en ging zijn eigen, koppige weg ver van de vernieuwende stromingen van de internationale kunstscène. De Beule werkte veel voor kerken en kloosters, maar ook de staat was een gulle opdrachtgever. Zijn oeuvre was zeer divers. Dat toont de summiere biografie op het einde van dit artikel.

Buste van beeldhouwer Alois De Beule. (Foto collectie F. De Geest)

De glorie van weleer is sterk verbleekt en daar zijn enkele redenen voor. De Beule was beeldhouwer, dat verklaart al gedeeltelijk zijn vage aanwezigheid in de nationale kunstgeschiedenis. Beeldhouwers krijgen niet zoveel aandacht als schilders.

veel religieus erfgoed, waaronder ook dat van De Beule, werd toen letterlijk aan de kant gezet

Een andere reden moeten we zoeken in de opleiding van De Beule. Hij leerde zijn vak in Sint-Lucas Gent, een kunstschool die aan het einde van de negentiende eeuw vooral inzette op neogotiek. De Beule werkte aanvankelijk ook in die stijl maar ontwikkelde daarna een meer realistische aanpak. Velen blijven hem nochtans aan de neogotiek vastpinnen. Die strekking kreeg het hard te verduren, vooral na Vaticanum II (1962-1965). Veel religieus erfgoed, waaronder ook dat van De Beule, werd toen letterlijk aan de kant gezet. De vereniging Bethunianum heeft het tij doen keren maar het gevaar is nog niet geweken.¹

1 Bethunianum: Centrum voor de Studie van de negentiende-eeuwse Kunst in België. Onder anderen Jean van Cleven en Guido Jan Bral maken er deel van uit. De vereniging ijvert voor de herwaardering van de neogotiek door publicaties en lezingen. Zij kijkt kritisch toe op wat heden ten dage met de neogotiek gebeurt.

De kapel van de Zusters van de Heilige Vincentius in Buggenhout. Een ongeschonden parel van de neogotiek, met een kruisweg en beelden van Alois De Beule. (Foto collectie F. De Geest)

Een andere reden waarom De Beule vaak misprezen wordt, is dat veel van zijn werk uit mallen kwam. Vooral zijn kruiswegen werden smalend als *seriewerk* afgedaan. Niettemin genoten ze in Engeland opmerkelijk veel bijval.²

Een museum in een museum

De Beules oeuvre raakte in de vergetelheid. Het tij keerde toen in september 2016 een uitgebreide, permanente Alois De Beule-collectie geopend werd door het Museum Zeels Erfgoed. De collectie biedt een representatief overzicht van zijn werk dat getuigt van uitzonderlijke, artistieke kwaliteiten. De Beule was een zeer begaafd boetseerder die vooral in zijn vinnig opgezette kleischetsen uitblonk. Dat hij mallen van zijn werk liet maken, wordt heden ten dage vlotter geaccepteerd dan enkele decennia geleden. In het

² Er zijn al 28 kruiswegen van De Beule in Engeland gelokaliseerd. Men leerde hem daar kennen toen paters uit Ramsgate zijn eerste kruisweg voor Sint-Jacobs in Gent zagen en er een bestelden voor hun St Augustine's Abbey, ontworpen door de stichter van de Gothic Revival, A.W.N. Pugin, die er ook begraven ligt.

De vredesgodin voor het oorlogsmonument van Zele. Hier staat ze nog in de klei in het atelier van De Beule. (Foto collectie Archief Museum Zeels erfgoed)

atelier van Rodin gebeurde dat ook. En dat de neogotiek verguisd werd lag aan de tijdsomstandigheden. De Beule verdient een rehabilitatie.

Museum Zeels Erfgoed kreeg door een gelukkig toeval de kans om een deel van het bezit van een *mouleur* uit het atelier van De Beule aan te kopen.³ Een zeer interessant deel van de aankoop bestond uit een zeshonderdtal foto's, gemaakt in het atelier. Zij gunnen ons een onthullende kijk op het productieproces.

De beelden op verscheidene foto's staan vaak nog in de klei, in hun pure staat. En we kijken ongegeneerd mee naar wat er rondom staat. Dat biedt onverwachte informatie over de ontstaansgeschiedenis van een beeld, materialen, werktuigen. Een bepaalde foto van vóór 1898 toont het atelier van De Beule.⁴ De Beule boetseert, schilders brengen polychromie aan, een collega beeldhouwer hakt een buste uit marmer met behulp van een punteerapparaat. Zo één foto maakt een uitvoerige uitleg over het atelierpersoneel en de gebruikte technieken overbodig.

De collectie groeide en een deel versluisde noodgedwongen naar een *achterafzaaltje*, dat voor de schone schijn de status van *depot* meekreeg. Er kwamen zich ook verzamelaars melden die een deel van hun collectie in bruikleen wilden geven of zelfs afstonden. En we kregen nog kansen om verder uit te breiden. Zo kwamen we in het bezit van onder andere zeldzame *gelatinemallen*.⁵

Toen een grote verzamelaar zijn volledige collectie verkocht raakte ons depot vol. De Schepen van Cultuur was overtuigd van het belang van de collectie en stelde lokalen ter beschikking. Het Provinciebestuur verleende een subsidie, Erfgoedcel Land van Dendermonde reikte er zelfs twee uit en ook de Heem- en Oudheidkundige Kring deed een duit in het zakje. Na maanden hard labuur werd de Aloïs De Beule-collectie met veel luister op 18 september 2016 ingehuldigd.

3 *Mouleur* of mallenmaker: belangrijk medewerker in het atelier. De Beule boetseerde een beeld in klei. De mouleur maakte er een mal op van gips. Ingewikkelde beelden vereisten een mal uit verscheidene onderdelen.

4 De foto, bovenaan het artikel, toont het atelier van ADB in Nederpolder, Gent. Vanaf 1905 woonde hij aan de Nieuwbrugkaai. Daar was ook zijn atelier. Na zijn dood heeft zijn zoon Albert (1896-1976) het atelier verdergezet. Albert gebruikte de talrijke mallen voor de productie van vlot verkoopbare beelden. Beeldhouwer Modest Van Hecke (1896-1955), één van de trouwste helpers van Aloïs De Beule, werkte mee in de zaak. Hij ontwierp zelfs nieuwe beelden, in dezelfde stijl als zijn meester. Begin jaren vijftig bloedde het atelier stilaan dood. De atelierwoning is begin jaren zestig afgebroken.

5 De Beule gebruikte geregeld gelatinemallen. Met behulp van gelatine werden soepele mallen gemaakt, de voorlopers van de huidige siliconemallen.

Een klein deel van de Aloïs De Beule-collectie. (Foto collectie F. De Geest)

De Aloïs De Beule-collectie: work in progress

Musea in ons land hechten weinig belang aan kunststromingen die minder of helemaal niet bepalend waren voor de huidige tendensen in het kunstlandschap. Geen plaats dus voor *outsiders* zoals Aloïs De Beule.

In die zin is de De Beule-collectie in Museum Zeels Erfgoed uniek. De verzameling toont een beeldhouwer die in onze musea moeilijk te vinden is.⁶ Tevens wordt een beeld geschetst van een vaak wat vergeten stroming, de neogotiek. De collectie bevat vijftig beelden, vijf bas-reliëfs, een veertigtal maquettes, twee complete kruiswegen, diverse staties van kruiswegen, een verzameling tekeningen, meer dan 600 originele foto's genomen in het atelier van De Beule, medailles die hij behaalde in Sint-Lucas, beeldhouwers-gereedschap en verscheidene, zeldzame gelatinemallen. Dat is allemaal tentoongesteld in zes lokalen: vier tentoonstellingsruimten, een depot en een atelier (ADB-LAB).

Wat valt op in de collectie en welke vragen komen naar boven? Het is duidelijk dat de religieuze thema's primeren, uitgevoerd in vrijstaande beelden, bas-reliëfs en vooral kruiswegen. Kerkfabrieken en kloosterorden klopten bij hem aan voor talrijke opdrachten. Minder bekend maar zeker even belangrijk zijn de profane beelden die hij voor openbare gebouwen mocht ontwerpen. Dit omvangrijk oeuvre kon alleen maar tot stand komen dankzij de discipline van een goed draaiend atelier. De Beule was de scheppende kracht, hij kneedde de maquettes, bas-reliëfs en beelden in klei. Al het ander werk was voor de assistenten: mallen maken, beelden gieten in gips, beelden kopiëren in hout of steen, polychromie aanbrengen. Bronzen beelden werden gegoten in de brongsieterijen. Alles gebeurde uiteraard onder toezicht van de meester.

Grote middelen om de collectie samen te stellen en te presenteren waren niet nodig. Toelagen van verscheidene instanties hebben dit vlot mogelijk gemaakt. Ook de werking verloopt zonder problemen. Administratie, toezicht, begeleiding, uitwerking van het educatiepakket, het is allemaal vrijwilligerswerk. Ook al ligt de lat hoog, de eisen waaraan een groot museum moet voldoen worden niet aan een bescheiden museum als Zeels Erfgoed opgelegd. Evengoed moet de Aloïs De Beule-collectie elke bezoeker kunnen aanspreken: de occasionele, de niet zo geïnformeerde, de nieuwsgierige waarnemer, de onderzoeker voor zijn/haar proefschrift.

Een museum is nooit af. Nu al wordt gewerkt aan een educatiepakket, mét subsidie van Erfgoedcel Land van Dendermonde. Het is een project voor jongeren en omvat een opdrachtenparcours en een doe-sessie in het ADB-LAB, een *laboratorium* met plaats voor experiment en tactiliteit. Wat wordt aangeboden moet uitnodigend zijn want voor velen wordt dit een eerste kennismaking met een museum.

Dat een gemeente als Zele de moed had om in de Aloïs De Beule-collectie te investeren, wordt algemeen geapprecieerd: een stijgend bezoekersaantal en al diverse aanbiedingen om de collectie te verrijken.⁷

Niet alle resultaten zijn meetbaar, maar één is toch het vermelden waard. Er circuleren in Lede plannen om het oorlogsmonument (1921) van de hand van Aloïs De Beule te verwijderen. Het werd uitgevoerd in gewapend beton en stelde een zegevierende soldaat voor met vlag en geweer, geflankeerd door een leeuw die een adelaar vertrappelt.⁸ In 1940 werden op bevel van de Duitse bezetter de leeuw en de adelaar weggehakt.

6 Voor zover we weten bevindt zich enkel in het MSK Gent een beeld van De Beule: 'Receuillement' (1907). Het toont een vrouw in middeleeuwse klederdracht. Het was in 2015 nog te zien op een tentoonstelling van de Engelse fotografe Julia Margaret Cameron.

7 Al twee keer kwamen verre familieleden van De Beule vanuit Canada op bezoek. Een ander familielid verrijkte de collectie met enkele fraaie beelden en documenten.

8 De Beule adviseerde voor zijn monumenten een uitvoering in brons. Minder kapitaalcrachtige opdrachtgevers kozen voor het goedkopere beton. In Ruisbroek bij Brussel werd een bronzen monument van De Beule, met leeuw en adelaar, door de Duitse bezetter verwijderd. Ook in Merelbeke gebeurde dat, maar daar werd het beeld in de originele mallen hergooten. In: I. De Wilde, *Aloïs De Beule, beeldend vormgever en realist doorheen stijlen (1861-1935)* (Gent 1994) 227.

De 11 november *Vriendenkring* van Wanzele ijvert nu met alle middelen voor het behoud. De vereniging bracht een bezoek aan onze collectie en ging naar huis met een pak informatie en advies voor een eventuele reconstructie.

Alois De Beule (Zelee 1861- Gent 1935): overzicht van leven en werk

1861, 27 augustus. Geboren te Zelee. Lagere school, daarna hulpje bij vader die schoenmaker is. Blijft tot 1884 thuis werken.

1884. Verhuist naar Gent, gaat werken in enkele ateliers voor religieuze kunst en studeert beeldhouwen in Sint-Lucas Gent. Daar staat alles in het teken van de neogotiek. Mag een aantal jaren overslaan en studeert af in 1888.

1889. De Beule maakt voor de Sint-Jacobskerk te Gent een kruisweg. Die valt erg in de smaak. In 1893 wordt er zelfs in Ramsgate (UK) een kruisweg van hem geplaatst. Later volgen in Engeland nog veel bestellingen voor kruiswegen.

1894 en later. Naast veel neogotisch werk (kruiswegen, altaarretabels) krijgt hij ook meer en meer profane opdrachten: bustes van onder andere Conscience, beelden voor het stadhuis van Dendermonde, Boerenkrijgmonumenten.

1913. Het jaar van de grote doorbraak. Werk voor onder andere Nederland en Duitsland maar vooral voor de Wereldtentoonstelling te Gent (1913): het Ros Beiaard (samen met Domien Ingels).

1914. De Beule vlucht naar Londen. Hij verblijft er vier jaar, samen met zijn vrouw en een zoon die er geboren is.

1920. Inhoudiging van zijn eerste oorlogsmonument. Hij maakt er gedurende de volgende tien jaar in totaal 27.

Ondertussen ontwerpt hij verscheidene Heilig Hartmonumenten voor eigen land en Nederland.

1924 en later. Voor de heropbouw van Ieper krijgt De Beule veel opdrachten: beelden in de Sint-Maartenskerk en voor andere gebouwen.

1935, 15 december. Alois De Beule overlijdt. Hij ligt begraven op Campo Santo, Sint-Amandsberg. Op zijn graf staat een Heilig Hartbeeld van zijn hand.

Aan de slag

Over inhoudigingen van beelden en monumenten van Alois De Beule werd vaak uitvoerig bericht in de pers. Eén jaar na zijn dood verscheen: G. De Knibber, *Beeldhouwer Alois De Beule* (Dendermonde 1936). De Knibber was vriend aan huis bij De Beule, hij wijdde al een hoofdstuk aan hem in *Bouwers - Opstellen over Plastische Kunst* (Gent 1931). De Knibber, thuis in de wereld van de behoudsgezinde, Vlaamse kunstwereld, geeft in vaak gezwollen bewoordingen een niet altijd even compleet beeld van de beeldhouwer en zijn werk.

Het werd dan stil rond De Beule, tot 1994. Ignace De Wilde (Zelee, 1957-2000) schreef zijn licentiaatsverhandeling over de kunstenaar: *Alois De Beule, beeldend vormgever en realist doorheen stijlen (1861-1935)* (Gent 1994). Het is de eerste fundamentele studie over de beeldhouwer. Verder onderzoek werd door zijn vroegtijdige dood afgebroken. De Wilde heeft ook een hoofdstuk over De Beule geschreven in: J. van Cleven e.a., *Neogotiek in België* (Tielt 1994) 157-159.

François De Geest publiceerde: *Alois De Beule (Zelee 1861-Gent 1935), beeldhouwer voor kerk en staat* (Zelee 2016).

Voor meer over de neogotiek: J. De Maeyer, *De Sint-Lucasscholen en de neogotiek 1862-1914* (Leuven 1988). Ook: Timothy Brittain-Catlin, Jan De Maeyer en Martin Bressani (red.), *Gothic Revival Worldwide* (Leuven 2016).

Museum Zeels Erfgoed bevindt zich te 9240, Zelee, Lokerenbaan 43. Het is het museum van de Heem- en Oudheidkundige Kring van Zelee. Zie: www.hokzelee.be.

Biografie

François De Geest is ere-leraar aan de Academie van Hamme en beeldend kunstenaar met als disciplines tekenen, schilderen, beeldhouwen. Zijn interesses gaan uit naar modernistische architectuur en hedendaags beeldhouwwerk. Hij stelt de Alois De Beule-collectie van Museum Zeels Erfgoed samen, beheert en ontsluit ze.